



# **G R E T A**

Group of Experts on Action  
against Trafficking in Human Beings

GRETA(2018)26\_LVA

## **Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties**

### **Third evaluation round**

**Thematic focus: Access to justice and effective remedies for  
victims of trafficking in human beings**

Replies should be sent to: [Trafficking@coe.int](mailto:Trafficking@coe.int)

Secretariat of the Council of Europe Convention  
on Action against Trafficking in Human Beings  
(GRETA and Committee of the Parties)  
Council of Europe  
F-67075 Strasbourg Cedex  
France

[trafficking@coe.int](mailto:trafficking@coe.int)

[www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking](http://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking)

December 2018

## Introduction

In accordance with Article 38, paragraph 1, of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings ("the Convention"), GRETA evaluates the implementation of the Convention following a procedure divided into rounds. At the beginning of each round, GRETA selects the specific provisions on which the evaluation procedure is based.

The first round of monitoring of the Convention provided an overview of its implementation by State Parties. The second evaluation round of the Convention examined the impact of legislative, policy and practical measures on the prevention of trafficking in human beings (THB), the protection of the rights of victims of trafficking, and the prosecution of traffickers, paying particular attention to measures taken to address new trends in human trafficking and the vulnerability of children to trafficking.

GRETA has decided that the third evaluation round of the Convention will focus on trafficking victims' **access to justice and effective remedies**, which is essential for victims' rehabilitation and reinstatement of rights and reflects a victim-centred and human-rights based approach to the fight against human trafficking. A number of provisions of the Convention establishing substantive and procedural obligations are relevant to this topic. Moreover, victims of trafficking, by virtue of their status as victims of human rights violations, are entitled to effective remedies under the European Convention on Human Rights. Access to justice and effective remedies must be guaranteed, in a gender- and age-sensitive manner, to all victims of trafficking subject to the jurisdiction of State Parties, irrespective of their immigration status or presence on the national territory and notwithstanding their capacity or willingness to co-operate in any criminal investigation.

Access to justice and effective remedies is contingent on the fulfilment of a number of preconditions, including prompt and accurate identification of victims of trafficking, the provision of a recovery and reflection period, the availability of material, psychological, medical and legal assistance, regularisation of the victim's stay, the right to seek and enjoy asylum, and the application of the principle of *non-refoulement*. These preconditions, corresponding to different provisions of the Convention, have been examined at length during the first and second evaluation rounds of monitoring of the Convention. Consequently, GRETA has decided to ask each State Party for an update on the implementation of GRETA's previous recommendations on selected topics, through a separate country-specific part of the questionnaire, rather than including once again questions related to the same provisions in the general questionnaire for the third evaluation round.

States Parties are requested to transmit to GRETA a reply to this questionnaire **within four months** from the date it was sent. The reply to the questionnaire should be submitted in one of the official languages of the Council of Europe (English and French), and preferably also in the original language. Where appropriate, in order to avoid unnecessary repetition, the reply may refer to information contained in the report submitted by the national authorities on measures taken to comply with the Committee of the Parties' recommendation concerning the implementation of the proposals made in GRETA's second evaluation report. States Parties should provide links, copies or extracts of relevant legislation, regulations, national action plans and case law mentioned in the reply to the questionnaire, in the original language and, wherever possible, also in one of the official languages of the Council of Europe.

A variety of stakeholders and civil society representatives should be effectively consulted in the preparation of the reply to the questionnaire, to ensure that the information provided is as comprehensive as possible.

## **Part I - Access to justice and effective remedies**

### **1. Right to information (Articles 12 and 15)**

1.1 How, at what stage and by whom are presumed victims and victims of THB informed of their rights, the relevant judicial and administrative proceedings, and the legal possibilities for obtaining compensation and other remedies, in a language that they can understand? Please provide copies of any information materials developed to inform victims of THB, including any materials specifically developed for child victims, in the languages in which they exist.

1.2 How is the obligation to provide translation and interpretation services, when appropriate, met at different stages of the legal and administrative proceedings by different agencies?

### **2. Legal assistance and free legal aid (Article 15)**

2.1 How, by whom and from what moment is legal assistance provided to victims of trafficking? How is legal assistance provided to children?

2.2 Do all presumed victims of THB have access to legal assistance, irrespective of immigration status or type of exploitation?

2.3 What are the conditions for access to free legal aid for victims of THB, including children? For which types of proceedings is free legal aid available? Is free legal aid available to help victims claim compensation and execute compensation orders? Please provide the text of the relevant provisions.

2.4 Are there lawyers specialised to provide legal aid and represent victims of THB in court? What regulations, if any, are applicable to the provision of such legal aid/representation?

2.5 How is the provision of legal assistance and free legal aid for victims of THB funded? Do victims have to pay a fee to obtain legal assistance or start a procedure, or are there other financial barriers in place? If yes, please specify the amount(s).

### **3. Compensation from the perpetrators (Article 15)**

3.1 What measures are in place to enable courts to award compensation to victims of THB, including children, from the perpetrators as part of criminal proceedings? What is the role of prosecutors in this respect?

3.2 How is the amount of compensation calculated and are there specific criteria or models for calculating it? What types of injury/damage and costs are covered? Are there any circumstances/conditions that would lead to a reduction of the amount of compensation?

3.3 How are compensation orders/verdicts enforced? What measures are in place to guarantee and ensure effective payment of compensation?

3.4 When foreign victims of THB are removed from or choose to leave the country where the exploitation took place, what measures are in place to enable them to obtain compensation and other remedies?

3.5 What procedures are in place to ensure effective access to compensation for victims of THB for the purpose of labour exploitation? Can such victims bring civil claims for compensation and/or recovery of unpaid wages and social contributions on the basis of tort, labour, employment or other laws? Please specify the relevant measures. Can victims of THB working in irregular employment or without a contract claim unpaid wages and other compensation and if yes, how is the amount of unpaid wages and other compensation established?

3.6 What training is provided to build the capacity of relevant professionals, such as lawyers, law enforcement officers, prosecutors and judges, to enable victims of THB to obtain compensation and other remedies?

#### **4. State compensation (Article 15)**

4.1 Do the eligibility criteria for State compensation schemes for victims of crimes exclude some victims of THB (e.g. due to irregular residence status, nationality, nature of the offence)? Does access to State compensation depend on the outcome of the criminal case and on failure to obtain compensation from the offenders?

4.2 How is the amount of State compensation calculated so as to address the gravity of the harm endured by the victim?

4.3 Is it possible for foreign victims of trafficking to submit claims for State compensation in your country after being returned or repatriated to their countries of origin? Please provide examples of any such cases and indicate the measures stipulating such a possibility.

4.4 Are victims seeking State compensation liable for lawyers' costs and fees? Are State compensation awards subject to taxation? Does the receipt of compensation have consequences for access to social security or other benefits?

#### **5. Sanctions and measures (Article 23)**

5.1 Please describe the legislative and other measures adopted by your country which allow to: i) confiscate or otherwise deprive perpetrators of the proceeds of criminal offences, or property of an equivalent value to those proceeds; and ii) identify, trace, freeze or seize rapidly property which is liable to confiscation, in order to facilitate the enforcement of a later confiscation. Do these measures allow the identification, tracing and seizure of property into which the proceeds of illicit activities have been converted?

5.2 In what way do victims of THB benefit from seized and confiscated assets of perpetrators of THB? Do the confiscated assets go directly to victims, to a compensation fund or scheme for victims of trafficking or to other programmes for the assistance or support of victims of THB? Please provide information on seizures and confiscations of assets in THB cases and how they were used.

5.3 Is it possible to use plea bargaining or some other form of settlement in cases of THB? If yes, please provide the relevant provisions. What protections are in place for victims of THB to ensure that their right of access to justice and effective remedies is not compromised by the plea bargaining or settlement in the legal process?

5.4 What is the average duration of court proceedings in THB cases? In which circumstances are such cases given priority? Do you have a system to fast-track human trafficking-related prosecutions in order to improve the trial process and reduce the burden on victims and witnesses, including children? What safeguards are in place to ensure that judges deal with cases of THB without undue delay?

5.5 How do you ensure that sanctions for THB offences are effective, proportionate and dissuasive?

## 6. Ex parte and ex officio applications (Article 27)

6.1 What is the procedural position of a victim of THB in criminal proceedings? What steps are taken to assist victims of THB, including children, to enable their rights, interests and views to be presented and considered during the criminal proceedings against offenders? Who is entitled to assist victims of THB in court? Can victims of THB be represented by NGOs in criminal proceedings?

6.2 If the authorities fail to discharge their obligation to effectively investigate and prosecute suspected cases of trafficking, what possibilities for redress exist for victims of THB and their families? To what extent have victims of trafficking, including children, access to complaint mechanisms, such as Ombudsman institutions and other national human rights institutions?

Ikvienu personu, tostarp cilvēku tirdzniecības upuris, saskaņā ar Tiesībsarga likuma<sup>1</sup> 23.pantu var vērsties pie tiesībsarga ar iesniegumu par neefektīvu kriminālprocesa izmeklēšanu. Tiesībsargs izskata personas iesniegumu un, ja tajā saskata iespējamu cilvēktiesību pārkāpumu, ierosina pārbaudes lietu. Pārbaudes lietas izskatīšanas laikā tiek izvērtēti lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi, pieprasīta nepieciešamā informācija no lietā iesaistītajam pusēm, valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī pieprasīti speciālistu atzinumi par lietā noskaidrojamiem apstākļiem. Vienlaikus saskaņā ar Tiesībsarga likuma 24.panta trešo daļu pārbaudes lietas ierosināšana un tās izskatīšana neaptur normatīvā akta, tiesas nolēmuma, administratīva vai cita individuāla tiesību akta darbību, kā arī likumā noteikto procesuālo termiņu tecējumu, tāpēc pārbaudes lieta nevar būt par pamatu personai neizmantot valstī noteikto iekšējo tiesību aizsardzības mehānismu.

Pārbaudes lieta tiek pabeigta ar lietā iesaistīto personu izlīgumu vai tiesībsarga atzinumu. Ja pārbaudes lieta tiek pabeigta ar atzinumu, tajā tiek sniegti ieteikumi pārkāpuma novēršanai vai tiesiskā regulējuma pilnveidei. Tomēr tiesībsarga atzinumam ir rekomendējošs raksturs un tam nav piespiedu elementa.

Vēršanās pie tiesībsarga un lietas izskatīšana ir bezmaksas. Tāpat arī tiesībsargam adresētie iesniegumi, kurus nosūta personas, kas atrodas militārajā dienestā, ārpusģimenes aprūpes un audzināšanas iestādēs vai slēgta tipa iestādēs, un Tiesībsarga biroja atbildes uz tiem netiek pakļautas normatīvajos aktos noteiktajai pārbaudei un nekavējoties tiek nodotas adresātam. Vienlaikus tiesībsargs pieņems tikai tos iesniegumus, kas atbilst likumā noteiktajām prasībām, un gadījumā, ja persona vērsīsies ar iesniegumu par citas personas iespējamo tiesību pārkāpumu, būs nepieciešams iesniegt pilnvarojuma apliecinājošu dokumentu. Nepilngadīgas personas pārstāvības gadījumā tas būs likumiskā pārstāvja parakstīts iesniegums.

6.3 What reporting and complaint mechanisms are in place for victims of trafficking who are in an irregular migration situation and/or in detention?

Imigrācijas likuma<sup>2</sup> 50.<sup>7</sup>pants noteic, ka tiesībsargs novēro izraidīšanas procesu. Saskaņā ar šī panta otrās daļas 1. un 2.punktu piespiedu izraidīšanas procesa novērošanā ietilpst arī piespiedu izraidīšanai pakļauto ārzemnieku apmeklēšana izmitināšanas vietā (ieskaitot aizturēšanas vietas) un ārzemnieku iztaujāšana.

Ārzemnieku apmeklēšana izmitināšanas centrā vispārīgi notiek vairākas dienas pirms faktiskās izraidīšanas, un aizturētajiem ārzemniekiem ir iespēja tikt ar tiesībsarga pārstāvjiem un izteikt savas sūdzības klātienē. Veicot ārvalstnieku, attiecībā uz kuriem pieņemts lēmums par piespiedu izraidīšanu, iztaujāšanu, Tiesībsarga biroja pārstāvji noskaidro, vai izraidīšanas procesā netiks pārkāpts non-refoulement princips. Atkarībā no lietas apstākļiem iztaujāšanas laikā ar personu tiek pārrunāti arī tādi jautājumi kā iecelšanas veids, vai persona izceļšanai no savas izcelsmes valsts ir aizņēmusies naudu, vai viņai ir dokumenti u.c. jautājumi, kas varētu palīdzēt identificēt cilvēktirdzniecības upurus.

<sup>1</sup> Tiesībsarga likums un tā tulkojums angļu valodā pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/133535-tiesibsarga-likums> [skatīts 28.11.2019.].

<sup>2</sup> Imigrācijas likums un tā tulkojums angļu valodā pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68522> [skatīts 28.11.2019.].

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 13.panta 3.punktu, pildot likumā noteiktās funkcijas un uzdevumus, tiesībsargam ir tiesības jebkurā laikā bez speciālas atļaujas apmeklēt slēgta tipa iestādes, brīvi pārvietoties iestādes teritorijā, apmeklēt visas telpas un vienatnē satikties ar personām, kuras tiek turētas slēgta tipa iestādēs. Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centros ir publiski pieejama Tiesībsarga biroja kontaktinformācija, tādējādi ar tiesībsargu var sazināties arī personas, attiecībā uz kurām nav stājies spēkā lēmums par piespiedu izraidīšanu, bet tās atrodas aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā.

6.4 Can victims of THB bring claims against the State or its officials for: i) direct involvement in THB; ii) failure to prevent THB or protect them from THB? Have there been cases where State agents or persons acting on behalf, or at the direction, of the State were found responsible for engagement in THB and/or failure to prevent it or protect victims from THB by third parties? Please provide information on any prosecutions against diplomatic and consular staff for alleged involvement in THB.

6.5 What steps have been taken to strengthen and maintain the capacity of prosecutors to effectively prosecute trafficking cases?

## **7. Non-punishment provision (Article 26)**

7.1 Please indicate what measures are taken to ensure that victims of THB, including children, are not punished for their involvement in unlawful activities (criminal, civil, administrative offences), to the extent they were compelled to do so, providing any concrete examples of their implementation.

7.2 Can persons who have breached national laws in the course, or as a consequence, of being trafficked have access to remedies for victims of trafficking, including State compensation?

## **8. Protection of victims and witnesses (Articles 28 and 30)**

8.1 How are victims of THB protected in practice against potential retaliation or intimidation before, during and after legal proceedings? How is the assessment of the needs for protection performed and who recommends the application of the protection measures? Who is responsible of the implementation of the protection measures?

8.2 How do you ensure that victims are provided with realistic and practical information about the progress of the case and whether the perpetrator has been detained or released?

8.3 How do you ensure respect for the victims' right to safety, privacy and confidentiality during court proceedings?

8.4 In how many cases were witness protection measures used for the protection of victims and witnesses of THB, including children? If witness protection measures/programmes are not applied to victims of trafficking, what are the reasons?

8.5 When victim protection is provided by NGOs, how are NGOs resourced and supported to perform this function and how do the police and the prosecution co-operate with NGOs?

8.6 How do you ensure that child victims of THB are treated in a child-sensitive way and are provided with protection before, during and after judicial proceedings in accordance with the Council of Europe Guidelines on Child Friendly Justice? Are interviews with children conducted in specially designated and adapted spaces by professionals trained to interview children? What measures are taken in order to ensure a limited number of interviews?

Latvijā nav identificēts neviens gadījums, kad bērns būtu kļuvis par cilvēku tirdzniecības upuri.<sup>3</sup> Līdz ar to uz šo jautājumu ir iespējams atbildēt tikai teorētiski, vadoties no Latvijā spēkā esošā normatīvā regulējuma.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma<sup>4</sup> 152.panta pirmo daļu nepilngadīgā, kas atzīts par cietušo no cilvēku tirdzniecības, pratināšanas norises gaitu fiksē skaņu un attēlu ierakstā, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā ar nepilngadīgā labākajām interesēm vai traucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu. Latvijā ir 7 krīzes centri, kuros ir iespējams veikt bērnu intervēšanu un ir iespējams veikt arī video un audio ierakstus. Tāpat arī krīzes centros ir pieejami speciālisti (psihologi), kuri ir sagatavoti darbam ar bērniem.

Nepilngadīgo pratina izmeklēšanas darbības veicējs, kuram ir speciālas zināšanas par saskarsmi ar nepilngadīgo kriminālprocesa laikā. Ja izmeklēšanas darbības veicējs nav ieguvis speciālas zināšanas par saskarsmi ar nepilngadīgo kriminālprocesa laikā vai, ja izmeklēšanas darbības veicējs to uzskata par nepieciešamu, nepilngadīgo pratina pedagoga vai psihologa klātbūtnē. Nepilngadīgā pārstāvim ir tiesības piedalīties pratināšanā, ja pret to neiebilst nepilngadīgais. Minētā persona ar izmeklēšanas darbības veicēja atļauju var uzdot jautājumus pratināmajam.

Vienlaikus, ja bērns būtu identificēts kā cilvēku tirdzniecības upuris, tad bērns saņemtu valsts apmaksātu sociālo rehabilitāciju.

## 9. Specialised authorities and co-ordinating bodies (Article 29)

9.1 What budget, staff and resources, including technical means, are put at the disposal of law enforcement bodies specialised in combating and investigating THB?

9.2 If your country has specialised units for financial investigations, financial intelligence units and asset and recovery units, please describe whether and how are they used in investigating and prosecuting THB cases. Which special investigation techniques do these units use? Which public and/or private bodies do these specialised financial investigation units co-operate with in relation to THB cases?

## 10. International co-operation (Article 32)

10.1 How does your country co-operate with other countries to enable victims of THB to realise their right to redress and compensation, including recovery and transfer of unpaid wages after they leave the country in which the exploitation occurred?

10.2 Has your country co-operated with other countries in the investigation and prosecution of THB cases through financial investigations and/or Joint Investigation Teams? Please provide statistics on such cases and examples from practice.

10.3 How many mutual legal assistance requests and/or European Investigation Order have you made in THB cases and what was their outcome?

10.4 What forms of international co-operation have proven to be particularly helpful in upholding the rights of victims of trafficking, including children, and prosecuting alleged traffickers?

10.5 What international co-operation measures are in place to ensure protection and assistance to victims on return from your country to their countries of origin following their participation in criminal proceedings?

<sup>3</sup> Saskaņā ar Valsts policijas sagatavoto "Pārskatu par nepilngadīgo noziedzības stāvokli, noziedzīgos nodarījumus cietušajiem bērniem un noziedzības novēršanas problēmām 2019.gada 6 mēnešos" neviens bērns nav atzīts par cilvēku tirdzniecības upuri. Identiska situācija ir vērojama arī Valsts policijas veiktajā apkopojumā par 2018.gadu.

<sup>4</sup> Kriminālprocesa likums un tā tulkojums angļu valodā pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums> [skatīts 28.11.2019.].



10.6 What international co-operation measures are in place to protect and assist victims of THB for the purpose of sexual exploitation through online streaming where the perpetrator is a national or habitual resident of your country and elements of the crime have occurred in your country's jurisdiction?

### 11. Cross-cutting questions

11.1 What steps are taken to ensure that victims of THB have equal access to justice and effective remedies, irrespective of their immigration status and the form of exploitation?

11.2 What steps are taken to ensure that criminal, civil, labour and administrative proceedings concerning victims of THB are gender-sensitive?

11.3 What steps are taken to ensure that procedures for obtaining access to justice and remedies are child-sensitive, readily accessible to children and their representatives, and give weight to the child's views?

Likumdevējs ir radījis mehānismu, kā nodrošināt nepilngadīgā cietušā tiesības un intereses visaugstvērtīgākajā veidā, sniedzot iespēju saņemt valsts apmaksātu juridisko palīdzību, kā arī cietušā bērna pārstāvim ir tiesības lūgt procesa virzītāju pieņemt lēmumu par advokāta kā nepilngadīgās cietušās personas pārstāvja uzaicināšanu.

Latvijas normatīvais regulējums paredz, ka iesniegumi un sūdzības, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, izskatāmas nekavējoties. Bērnam tiek dota iespēja tikt uzklausītam jebkādās ar viņu saistītās iztiesāšanas vai administratīvās procedūrās vai nu tieši, vai ar sava likumiskā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību. Lietas, kas saistītas ar bērna tiesību vai interešu nodrošināšanu, arī krimināllietas, kurās apsūdzētais ir nepilngadīgs, tiesā izskatāmas ārpus kārtas.<sup>5</sup>

11.4 What steps are taken to ensure that private entities take steps to prevent and eradicate trafficking from their business or supply chains and to support the rehabilitation and recovery of victims? What options exist for victims of trafficking to access effective remedies from businesses implicated in human trafficking?

11.5 What legal, policy and practical measures are taken in your country to prevent and detect situations where corruption facilitates human trafficking and infringes the right of victims of THB of access to justice and effective remedies? Please provide information on any known or proven cases of corruption or related misconduct of public officials in THB cases and any sanctions issued.

## Part II – Country-specific follow-up questions

12. Please provide information on new developments in your country since GRETA's second evaluation report concerning:

- emerging trends of trafficking in human beings (new forms of exploitation, new recruitment methods, vulnerable groups, gender-specific aspects of trafficking, child trafficking);
- the legislation and regulations relevant to action against THB (e.g. criminalisation of THB, identification and assistance of victims of THB, recovery and reflection period, residence permit, supply chains, public procurement);
- the institutional and policy framework for action against THB (bodies responsible for co-ordinating national action against THB, entities specialised in the fight against THB, national rapporteur or equivalent mechanism, involvement of civil society, public-private partnerships);

<sup>5</sup> Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20.pants. Likums un tā tulkojums angļu valodā pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=49096> [skatīts 28.11.2019.].

- the current national strategy and/or action plan for combating trafficking in human beings (objectives and main activities, bodies responsible for its implementation, budget, monitoring and evaluation of results);
- recent case law concerning THB for different forms of exploitation.

13. Please provide information on measures taken in your country in respect to the following recommendations made in GRETA's second evaluation report:

- strengthen efforts to prevent trafficking in children, and to identify and assist child victims of trafficking;

Tiesībsarga ieskatā ļoti svarīgi ir veicināt gan speciālistu izpratni par cilvēku tirdzniecību, cilvēku tirdzniecības riskiem un sekām, gan esošo un potenciālo cilvēku tirdzniecības upuru izglītošanu par viņu tiesībām būt pasargātiem.

Īpaša riska grupa ir bez vecāku gādības palikušie bērni, internātskolu audzēkņi, bērni un pusaudži no augsta sociālā riska ģimenēm, ielu bērni, bērni, kuru vecāki devušies peļņā uz ārzemēm, personas ar garīga rakstura traucējumiem un speciālo internātskolu audzēkņi.<sup>6</sup>

Ņemot vērā minēto, 2019.gadā tiesībsargs veica izpēti par cilvēku tirdzniecības riskiem Latvijas internātskolās. Izpētes ietvaros Tiesībsarga biroja darbinieki veica internātskolu skolēnu un pedagogu izglītošanu par cilvēku tirdzniecības riskiem, kā arī anketēja bērnus un pedagogus, lai noskaidrotu, vai bērni un pedagogi atpazīst cilvēku tirdzniecības riskus un ir informēti kā reaģēt riska situācijās.

Izvērtējot šo anketu rezultātus, secināms, ka nepieciešams turpināt izglītēt gan bērnus, gan pedagogus par cilvēku tirdzniecības riskiem, jo kopējais izpratnes līmenis ir nepietiekams. Arī pedagogi norādīja, ka viņiem būtu nepieciešamas papildu zināšanas cilvēku tirdzniecības risku identificēšanā.

Lai turpinātu bērnu un speciālistu izglītošanu par cilvēku tirdzniecības jautājumiem un veidotu izpratni un spēju atpazīt iespējamus riskus, tiesībsargs ir iesaistījies skolu programmā "Dzīvei gatavs" un arī 2020.gadā skolēniem vadīs vieslekcijas par cilvēku tirdzniecības jautājumiem ar mērķi stiprināt skolēnu zināšanas par cilvēku tirdzniecības dažādajiem veidiem, attīstīt prasmi atpazīt iespējamus riskus un pilnveidot zināšanas par pieejamiem tiesību aizsardzības mehānismiem.

- make further efforts to prevent human trafficking for the purpose of labour exploitation;
- strengthen efforts to discourage demand for the services of trafficked persons, for all forms of exploitation, in partnership with civil society and the private sector;
- implement social, economic and other measures for groups vulnerable to THB as a means of combating the root causes of THB for different purposes of exploitation;

Satversmes tiesa 2019.gadā, pamatojoties uz tiesībsarga pieteikumiem, ir ierosinājusi trīs lietas<sup>7</sup>, kas skar Latvijas sociālekonomisko situāciju un tieši attiecas uz nabadzības un nevienlīdzības līmeņa mazināšanu sabiedrībā. Tiesībsargs savos pieteikumos Satversmes tiesai ir apstrīdējis garantētā minimālā ienākumu līmeņa, minimālā ienākumu līmeņa ģimenes (personas) atzīšanai par trūcīgu un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109.pantam.

Ņemot vērā, ka viens no cilvēku tirdzniecības cēloņiem ir nabadzība, šādu jautājumu virzīšana un skatīšana Satversmes tiesā ir būtiska arī cilvēktirdzniecības novēršanas un apkarošanas kontekstā.

- take measures to improve the identification of victims of trafficking, including among foreign nationals;

<sup>6</sup> [http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/met\\_ctu\\_080520151.pdf](http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/met_ctu_080520151.pdf).

<sup>7</sup> Sīkākai informācijai sk. <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/tiesibsargs-iesniedz-pieteikumu-satversmes-tiesa-par-gmi-neatbilstibu-satversmei>; <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/tiesibsargs-satversmes-tiesa-iesniedz-pieteikumu-par-trucigas-personas-ienakuma-slieksna-neatbilstibu-satversmei> un <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/tiesibsargs-iesniedz-pieteikumu-satversmes-tiesa-par-valsts-sociala-nodrosinajuma-pabalsta-apmera-neatbilstibu-satversmei>.

1. Tiesībsargs 2017.gadā prezentēja pētījumu "Latvijas pašvaldības sociālo dienestu, bāriņtiesu un Nodarbinātības valsts aģentūras filiāļu izpratne par savu lomu cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas procesā"<sup>8</sup>.
    - Pētījumā konstatēts, ka liels skaits institūciju pamatā redz savu lomu tikai kā informatori, kuri ziņo policijai noziedzīga nodarījuma izmeklēšanai. Šādi uztverot savu lomu, tiek piemirsts sociālās palīdzības aspekts, kam atbilstoši konkrēto aptaujāto institūciju kompetencei būtu visneatliekamākā loma.
    - Daudzu pašvaldību sociālie dienesti un bāriņtiesas neatpazīst cilvēku tirdzniecības upurus un pat neuzskata, ka tas ir viņu pienākums, kā arī nezina, kur cilvēktirdzniecības upuris var saņemt sociālo rehabilitāciju. Savukārt Nodarbinātības valsts aģentūrai nav izstrādāta metodika upuru identificēšanai.
    - Pētījuma noslēgumā tiesībsargs sniedza rekomendācijas gan pašvaldībām, gan arī valsts institūcijām starpinstitūciju sadarbības uzlabošanai un nepieciešamā atbalsta nodrošināšanai pašvaldību iestāžu darbiniekiem.
  2. 2019.gada martā Tiesībsarga birojs sadarbībā ar Valsts Robežsardzi uzsāka vairāku gadu ilgu projektu "Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1.posms)" (Nr. TSB/PMIF/2018/1).<sup>9</sup> Projekta vispārīgais mērķis ir nodrošināt piespiedu kārtā izraidāmo personu uzraudzības procesu atbilstību Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 16.decembra direktīvai 2008/115/EK. Savukārt projekta tiešais mērķis ir pilnveidot Eiropas Savienības standartiem un prasībām atbilstošu ārzemnieku piespiedu izraidīšanas novērošanas mehānismu.
    - Projekta ietvaros īpaša uzmanība tiks pievērsta nepilngadīgo bērnu, kuri ceļo bez pavadības, tiesību aizsardzībai un cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanas procedūru pilnveidošanai izraidīšanas procesā.
    - Projekta īstenošanas rezultātā tiks stiprināta starpinstitucionālā sadarbība, lai identificētu cilvēku tirdzniecības upurus pirms izraidīšanas, un nodrošinātu viņu tiesību aizsardzību, t.sk. pret atkārtotu viktimizāciju un nonākšanu cilvēktirdzniecības organizatoru pakļautībā.
  3. Valstī pašlaik nav izstrādāts efektīvs mehānisms informācijas nodošanā un apmaiņā starp valsts iestādēm un pakalpojumu sniedzējiem, kas savukārt rada risku, ka cilvēktirdzniecībā cietušās personas var nesaņemt no valsts sociālo palīdzību, lai atgūtos no pārdzīvotajām sekām.
    - Ir svarīgi, ka valsts institūcija, kas pirmā atpazīst iespējamu cilvēktirdzniecības upuri, varētu šo informāciju efektīvi novadīt ne tikai Valsts policijai, bet arī pakalpojumu sniedzējam (NVO).
    - Tādējādi tiesībsargs 2020.gadā pievērsīsies un strādās pie cilvēktirdzniecības upuru atpazīšanas un novirzīšanas pie sociālo pakalpojumu sniedzējiem mehānisma izveides un šādas kārtības nostiprināšanas normatīvā regulējuma līmenī. Turklāt būtu jāuzsāk diskusija arī par viena visaptveroša, t.s., jumta likuma par cilvēku tirdzniecību izstrādi, kas aptvertu visus ar cilvēktirdzniecības novēršanu un apkarošanu saistītos aspektus.<sup>10</sup>
- ensure that the recovery and reflection period is defined in national legislation in compliance with Article 13 of the Convention, and ensure that all possible foreign victims of trafficking, including EU and EEA citizens, are effectively offered such a period.

<sup>8</sup> Pētījums latviešu valodā pieejams:

[http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/cilveku\\_tirdzniecibas\\_identificesana\\_1496214612.pdf](http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/cilveku_tirdzniecibas_identificesana_1496214612.pdf).

Pētījums angļu valodā pieejams:

[http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/publikacijas/trafficking\\_in\\_human\\_beings\\_in\\_latvia\\_1496389389.pdf](http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/publikacijas/trafficking_in_human_beings_in_latvia_1496389389.pdf).

<sup>9</sup> Sīkākai informācijai sk. <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/tiesibsarga-birojs-uzsak-verienigu-projektu-ar-merki-samazinat-cilvektirdzniecibas-riskus-piespiedu-izraidisanas-procesa>.

<sup>10</sup> Sīkākai informācijai sk. <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/tiesibsargs-uzstasies-konference-cela-uz-nacionala-plana-izveidi-cilveku-tirdzniecibas-izskausanai>.

Tiesībsargs 2019.gadā veica likuma "Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā"<sup>11</sup> atbilstības izvērtējumu Padomes Direktīvas 2004/81/EK (2004.gada 29.aprīlis) par uzturēšanās atļauju, ko izdod trešo valstu valstspiederīgām personām, kuras ir cilvēku tirdzniecības upuri vai kurām ir palīdzēts nelegāli imigrēt un kuras sadarbojas ar kompetentajām iestādēm, prasībām.

Atzinumā tika konstatēts, ka šā likuma 4.pantā ietvertā nogaidīšanas perioda piešķiršanas procedūra, saskaņā ar kuru personai par tā piešķiršanu ir jāvērsas ar iesniegumu pie izmeklēšanas iestādes vai procesa virzītāja (sk. likuma 4.panta pirmo daļu) un tā sekojoša izskatīšana un lēmuma pieņemšana (sk. likuma 4.panta 3.-5. daļu), nav atbilstoša Direktīvas 2004/81/EK mērķim un nogaidīšanas perioda jēgai un būtībai, kā arī upuru, kas cietuši no cilvēku tirdzniecības, labākajām interesēm.

Tādējādi tika izdarīts secinājums, ka būtu nepieciešams rūpīgi pārskatīt likuma "Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā" noteikumus par nogaidīšanas periodu un noteikt, ka personai, kura oficiāli ir identificēta kā cilvēku tirdzniecības upuris, tiktu piešķirts nogaidīšanas periods. Ņemot vērā minēto, tiesībsargs vērsās pie iekšlietu ministra ar lūgumu pārskatīt minētā likuma regulējumu un veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu tā atbilstību Direktīvas 2004/81/EK prasībām. Tomēr Cilvēktirdzniecības novēršanas darba grupas sanāksmē tiesībsarga priekšlikums no valsts institūciju puses netika atbalstīts un nekādi grozījumi likumā netika virzīti.

---

<sup>11</sup> Likums "Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā" un tā tulkojums angļu valodā pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/152712-par-cilveku-tirdzniecibas-upura-uzturesanos-latvijas-republika>. [skatīts 28.11.2019.].